

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE STK'LARIN ROLÜ

Sevgi BAYDAR AKGÜN*
Tülay BAYDAR BİLGİHAN**

ÖZET

Temsil ve katılımın Avrupa Birliği (AB)'nin temel sorunları arasında yer aldığı düşüncesiyle farklı türde temsil ve katılımın meşru, güçlü ve entegre olmuş bir Avrupa tesis etmede kullanılabileceği aşikardır. Sivil topluma danışma hem politika sonuçlarının kalitesini artırmakta hem de dışsal meşruiyetin yani sistemin sonuçlarının meşruiyetini güçlendirmektedir. Bu çalışmada AB'deki sivil toplum yapısı incelenerek, Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın AB karar alma mekanizmasındaki rolleri değerlendirilmektedir. Ayrıca meşruiyet temelli bir anlayış ışığında STK'ların güçlü ve zayıf yönleri de tartışmaya açılmaktadır. Günümüzde STK'ların daha fazla katılımcı kültüre katkı sağlayarak, Avrupa Birliği vatandaşlarının sesi olmanın yanı sıra vatandaşlar üzerinde etkili olmada da yararlı bir araç halini aldıkları düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Sivil Toplum Kuruluşu, Demokrasi Açığı, Katılım, Diyalog

ABSTRACT

The Role of Non- Governmental Organisations in the European Union

It is explicit that representation and participation are among major concerns in the EU and different types of representation and participation may be used to establish to a legitimate, strong and integrated Europe. Consulting civil society increases both the quality of political outcomes and underpinning output legitimacy. This study both evaluates the actual status of CSOs in the EU decision-making mechanism and examines the concept of civil society in the EU. Moreover It generally will be designed to discuss the weaknesses and strengthens of the NGOs and asses the NGOs in the light of legitimacy oriented views. Nowadays as a type of civil society, NGOs are considered to be a useful channel of influence for the citizen as well as representing the European citizens' voice, helping to create the more required participatory culture.

Key Words: European Union, Non-Governmental Organisation, Democratic Deficit, Civil Dialog, Participation

GİRİŞ

Son yıllarda AB politika sürecine ve programlarına daha fazla dahil edilen STK'lar, Avrupa Parlamentosu (AP), ulusal hükümetler ve Bölgeler Komitesi

* Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Anlaşmalar Genel Müdürlüğü

** Erzincan Vali Yardımcısı

(COR) gibi pek çok kurum ile birlikte Avrupa vatandaşlarını temsil etmekte, Avrupa vatandaşlarının seslerini duyurmakta, AB'nin meşruiyetini artırmak için katılımı sağlamada önemli araçlardan biri olarak kabul edilmektedir (Warleigh, 2000: 239-240).

Geçtiğimiz süreçte Avrupa STK'ları, giderek önem kazanmış, üye sayılarını her geçen gün artırmış, önemli bilgi birikimleriyle AB'nin politika oluşturma sürecinde aktif rol üstlenmişlerdir. Son yıllarda "demokratik açıklık" AB'nin temel sorun alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır ki bu sorunun temelinde temsil ve katılımın yetersizliği bulunmaktadır. Bu bağlamda farklı türde temsil ve katılımın artırılmasının meşru, güçlü ve entegre olmuş bir Avrupalı tesis etmeye imkan tanıyacağı aşikardır. Dolayısıyla sivil topluma danışma her anlamda önem arz etmeye başlamıştır (Tsakatika, 2007a: 48-51).

2001 yılında yayınlanan "Yönetişim Üzerine Beyaz Kitap"ta [White Paper on Governance], Avrupa Komisyonu (The European Commission-EC), AB gündeminde artan demokrasi açığı (democratic deficit veya legitimacy problem) tartışmaları nedeniyle meşruiyetin dolayısıyla katılımın artırılmasının önemi vurgulanmakta, Sivil Toplum Kuruluşları ise yöneten ve yönetilen arasındaki mesafeyi kapatmada önemli bir araç olarak kabul edilmektedir (Greenwood, 2007a: 40). Diğer taraftan STK'lar birtakım zayıf yönleri nedeniyle AB kurumlarının paradoksal bakışı ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bu çalışmada AB'deki STK'ların temel niteliklerine ve yapısal özelliklerine değinilirken, "yeni yönetim" anlayışı ve "demokratik açıklık" sorunsalı bağlamında STK'ların sisteme yaptıkları katkıya ilişkin bir perspektif oluşturulmakta, AB kurumlarının STK'lara bakış açıları değerlendirilerek ve özellikle STK'ların karşı karşıya oldukları temel sorun alanları irdelenmektedir.

1. STK'ların Genel Özellikleri

Kamu yararını odak noktası almış, alanında uzman, resmi ve/veya gayri resmi dış otoritelerden bağımsız çalışan ve kar gayesi gütmeyen faaliyet gösteren özel örgütler (Clarke, 1998: 36) olarak tanımlanabilen STK'lar, geçtiğimiz süreçte AB politika sürecine ve programlarına daha fazla dahil edilerek, daha geniş bir sivil alan oluşturmada anahtar unsur ve Avrupa'daki yönetim, kalkınma, çevre ve sosyal politika gibi bir dizi konuda "sesli paydaşlar/ vocal stakeholders" olarak düşünülmektedirler. Esasen AB kurumları ve STK'lar arasındaki ilişki çok karmaşık olmasına rağmen, hiç şüphesiz ki karşılıklı bir yarar ve diyalog bulunmaktadır. Son yıllarda artan bir şekilde, STK'lar gibi gönüllü organizasyonlar pek çok politika alanında proje yürütmüş ve bu amaçla AB fonlarından ve hibe imkanlarından yararlanmışlardır. Örneğin 2000 yılında Komisyon tarafından STK projelerine dönük olarak doğrudan 1 milyon € ayrıldığı tahmin edilmektedir (Etherington, 2002: 131-132). Beger (2004: 6-7), Avrupa STK'larının temel özelliklerini şu şekilde belirlemiştir:

Yapısal olarak "Avrupalı" olmalı ve üyeliği coğrafi bir temele yayılmalı, Danışmanlığı tesis etmeli ve uzmanlık sahibi olmalı,
Üyelerinin uzmanlık bilgisine doğrudan başvurabilmeli, hızlı ve yapıcı bir danışmanlığa sahip olmalı,
Diyalog konusuna önem vermeli ve asgari koşulları sağlamalı,
Avrupa toplumunun çıkarlarıyla uyuşan ve genel olarak AB Anayasası, değerleri ve hedefleri kapsamındaki temel sorun alanlarına yönelmeli,
Üye Devletler düzeyinde üyeleri olmalı,
Avrupa Birliği seviyesinde hareket etmek ve üyelerini temsil etmek için gerekli yetkilerle donatılmalı,
Bağımsız olmalı, dış birimlerden, hükümetlerden veya lobi gruplarından talimat almamalı, karar alma mekanizması ve yapısal açıdan demokratik olmalı ve mali açıdan şeffaf olmalıdırlar.

Günümüzde STK'lar bir dizi farklı faaliyette bulunmaktadırlar. Ulusal veya uluslararası örgütlerin faaliyetleri üzerinde bir izleyici/ monitör işlevi görmekte, üyelerinin sesini duyurmakta ve hem ulusal/uluslarüstü veya uluslararası arenayı daha çoğulcu/ katılımcı kılmakta hem de karar alma sürecine etkide bulunmaktadırlar (Mercer, 2002: 8-9).

2. STK'ların Yapıları

Geçtiğimiz süreçte STK'lar yapısal olarak önemli bir değişim göstermişlerdir. STK'lar hem vatandaş üzerinde etkili bir unsur hem de daha katılımcı bir kültür yaratmaya yardımcı olmak suretiyle Birlik vatandaşlarının temsilcisi olarak düşünölmektedirler (Warleigh, 2000: 239-240). Hiç şüphesiz ki STK'lar ve kamu birimleri arasındaki diyalog her düzeyde artış göstermiştir. Dolayısıyla yalnızca sorun alanlarına kamu otoritelerinin dikkatini çekmede ve sorunları tanımlamada rol almakla kalmayıp, aynı zamanda, kamu otoritelerince öncelikli görölen pek çok alana katkıda bulunan STK'lar giderek daha organize ve profesyonel bir şekilde etkin kampanyalar yürötmektedirler (Cook, 2002: 64-67).

1990'lı yıllardan itibaren, AB seviyesinde yaklaşık 700 grup faaliyet göstermekte, bunlardan %60'ı iş grupları, %21'i kamu yararına dönük gruplar, %16'sı ise profesyonel örgütlerdir. Kamu yararına dönük faaliyette bulunan Avrupa STK'ları, üyelerinin politik düzeyde talep ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla AB kurumları ile kurumsal bir diyalog kurmaktadırlar ve bu doğrutuda pek çoğu Brüksel'de ofislerini oluşturmuştur (Greenwood, 2007b: 347).

AB ve STK'lar arasındaki ilişkiye bakıldığında; AB'nin bir taraftan (input ve output) meşruiyeti artırmak, iyi politikaları uygulama kapasitesini geliştirmek

ve demokratik bir bakışla otoritesini meşru kılmak için gruplara ihtiyaç duyduğu; diğer taraftan, yönetebilirliği ve dolayısıyla STK'ların yapılarını güçlendirme gereksiniminin ön plana çıktığı görülmektedir (Greenwood & Halpin, 2007: 194).

3. Üyelik Durumu

1980'ler sonrası Avrupa STK'larının üye sayılarının hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir ki, üye potansiyeli lobcilik başarısını ölçmede önemli bir göstergedir. Nitekim 56 ülkeyi kapsayan bir araştırmaya göre, örneğin çevreci STK'lardaki üye sayısının, geçtiğimiz 20 yılda iki katından fazla artarak 1990'ların sonunda % 5,2'ye yükseldiği ve siyasi parti üyeliğiyle (%6,5) rekabet eder bir hal aldığı görülmektedir. Daha da önemlisi %5.2 olan yerel topluluklar, %4.9 olan kadın grupları, %3.6 olan insan hakları grupları ve % 2.7 olan barış gruplarından daha yüksek bir orana ulaşmıştır. Örneğin, Young European Federalistler ve Green 10 tüm Avrupa çapında etkili üyeliğe sahip STK'lardan olup, 20 milyonu aşkın üye sayısına sahiptirler (Goering, 2002, p.123).

STK'lar üyelik/gönüllülük temelli örgütler olduğundan kamusal açıdan hesapverebilir ve içsel olarak demokratik olmalıdırlar (Cook, 2002: 74). Dezavantajlı veya marjinal gruplar gibi toplumun farklı tabakalarını da temsil edebildiklerinden vatandaş katılımını sağlama açısından hem büyümekte (sosyal ve coğrafi açılardan) hem de derinleşmektedirler (personel ve örgütsel kapasite açısından). Bu kapsamda STK'lar, kamu politikasını etkileyecek kampanyalar düzenlemekte ve marjinal grupların çıkarlarını temsil etmektedirler (Mercer, 2002: 8-9).

Yeterli ve kapsamlı bir şekilde halk kitlelerini temsil edememelerine rağmen, etkili ve uzman bir yapı ile etkileyici bir üyelik potansiyeline sahip oldukları düşünülmektedir ki bir başka deyişle, uzman bir yapı ile karar alma mekanizmasında daha aktif ve güçlü olacakları ifade edilmektedir (Kohler-Koch, 2007: 264).

4. Finansman Kaynakları

Genel olarak STK'ların mali imkanları üç kaynaktan sağlanmaktadır. Bunlar; ulusal, uluslararası, bölgesel veya yerel yönetimlerden alınan bağış şeklindeki kamu sektör fonları; bireyler, kurumlar veya özel teşebbüslerden sağlanan özel fonlar ile üyelik katkıları veya ürün satışlarından elde edilen gelirler şeklindeki özkaynaklarıdır (Fazi& Smith, 2006: 19).

Avrupa Komisyonu güçlü sanayi lobisi karşısında bir denge unsuru ya-

ratabilmek için STK'ların gelişimine destekte bulunmaktadır. Bu amaçla, mali desteği ilk olarak 1998 yılında gündemine almış ve belirlediği birkaç STK için, önemli ölçüde kaynak sağlamıştır (Ruzza, 2007: 50). Greenwood (2007c: 117) "Komisyonun, demokratik meşruiyeti sağlayacak şekilde hem AB siyasi kurumları hem de üretici grupların sistemde kontrol ve denge unsuru olan örgütlü vatandaş yararına dönük grupları desteklemek için önemli bir kaynak sağladığına" dikkat çekmektedir. Örneğin, 2000 yılında yaklaşık 1 milyon €'ya yakın bir kaynak bu grupların çalışmasına tahsis edilmiştir. Bu gruplardan yalnızca Greenpeace ve Amnesty International AB fonlarını kullanmayan istisnai örgütlerdir.

Pek çok farklı politika alanında STK'ların desteklenmesi için ayrılmış bütçe imkanları bulunmakta olup, AB seviyesinde örgütlenen bazı vatandaş grupları, kaynaklarının çoğunluğunu AB kurumlarından almaktadırlar. Örneğin Social Platform, fonlarının %90'ına yakını Avrupa Komisyonu'ndan sağlamakta ve üyelerinin çoğu, kaynaklarının %60 ila 90'ını özkaynaklarından veya proje karşılığında AB siyasi kurumlarından sağlamaktadırlar. Ayrıca STK'lar, insani yardım veya çevre gibi birtakım alanlardaki hizmet sunumunda, Komisyonla ortaklaşa çalışmaktadırlar (Greenwood, 2007c: 117-118).

Öte yandan STK'ların diğer mali kaynakları arasında üyelik aidatları, katkılar veya bağışlar yer almaktadır. Örneğin, Greenpeace, fonlarının çoğunluğunu üyelerinin aidatlarından sağlamaktadır. Bu türden özkaynaklar örgütlerin bağımsız hareket edebilmeleri ve meşruiyetlerini artırmada daha önemli görülmele birlikte gelirleri içinde yeterli bir oranı oluşturmamaktadır.

5. STK'lar ve AB Kurumları Arasındaki İlişki

AB'deki "Yeni Yönetişim" yaklaşımının demokratik yapıyı ve süreci güçlendirerek, Avrupa siyasi yapısını daha da meşru kıldığı düşünülmektedir. Bu çerçevede STK'ların bu önemli boşluğu doldurmaları ve sistemde aktif rol üstlenmeleri beklenmektedir (Goehring, 2002: 118). Avrupa Parlamentosu ve Komisyonu, Konseyle karşılaştırıldığında, sivil topluma daha geniş ölçüde yer vermektedir (Saurugger, 2007: 392-393).

5.1. Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu (AK-EC), tarihsel olarak çıkar gruplarını veya STK'ları, kamu sektörü ve vatandaş arasında "aracı" ve böylece meşruiyetin sağlanmasında "anahtar unsur" olarak görmektedir. Niteliği itibarıyla Komisyon, yasalaşma sürecini başlatmakta ve taslakları hazırlamaktadır. Bilhassa 2001 yılı sonrasında çıkar grupları, politika oluşturma sürecine daha fazla dahil olmuş

ve Komisyon tarafından da doğrudan finanse edilmişlerdir. Daha da önemlisi sivil toplum, Komisyonun "can damarı" olarak düşünülmektedir (Greenwood, 2007a: 33). Komisyon, danışma komiteleri, uzman grupları ve bilim komiteleri olmak üzere üç farklı türde komiteyle çalışmaktadır. STK'lar çoğunlukla uzman komiteleri ve gruplarda temsil edilmektedir. En çok katılım 2006 yılında yaklaşık toplam 116 gruptan 50 danışman gruba dahil olan çevreci STK'larca sağlanmıştır (Fazi & Smith, 2006: 28).

Komisyonun STK'lara temel yaklaşımı, karşılıklı bir yarar sağlandığı düşüncesiyle tüm ilgili taraflara açık olmak ve mümkün olduğunca geniş kapsamlı bir diyalog kurmaktır. Komisyon, özel ve kamusal yarar arasında ayırım yapmazın tüm gruplara eşit mesafede bulunma hususunda hassasiyet göstermektedir (Watson & Shackleton, 2003: 98-99).

Daha da önemlisi Komisyon uzman kadrosunun yetersizliği nedeniyle, dış kaynaklardan sağlanacak uzmanlık desteğine de ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde STK'lar, Komisyona bilgi ve uzmanlıklarını sunarak önemli bir pozisyon edinmektedirler. STK'lar vatandaşların ihtiyaç ve sorunlarını dile getirdiklerinden sağladıkları teknik destekte bu anlamda önemli kazanmaktadır. Böylece bir başka açıdan da meşruiyetin artırılmasına katkıda bulunmaktadır (Heinelt & Brandmaier, 2006: 202).

Komisyon, sivil toplumu, AB politika sürecinde sesini duyurmada en önemli araçlardan biri olarak değerlendirmektedir (Zito, 2007: 75) ki Beyaz Kitap, STK'ları karar alma sürecinde daha resmi ve önemli bir yere taşımada dikkat çekici bir adım olarak düşünülmektedir (Goehring, 2002: 129). Avrupa Komisyonu, bu türden grupların gelirlerinin %90'ına yakınına karşılıyarak sistemde varlık göstermelerini sağlamaktan sorumlu olması nedeniyle demokratik bir kültür yaratmak, meşruiyeti artırmak ve bir politika desteği sağlamak için sivil aktörleri desteklemektedir (Greenwood, 2007c: 208). Bu amaçla karar alma sürecine sivil toplumu çekecek şekilde Danışma ve CONNECS olarak isimlendirilen iki önemli mekanizma tesis edilmiştir.

5.1.1. Danışma

Danışma mekanizması; bölgesel, yerel otoriteler, STK'lar, gerçek kişiler, akademisyenler, teknik uzmanlar, üçüncü ülkelerden ilgili taraflar ve iki danışman (European Economic and Social Committee-EESC ve COR) birimin temsilcilerinden gelen verileri değerlendirmeye yönelmiştir. Anlaşmalara göre, geniş kapsamlı bir katılımı sağlamak, Komisyonun görevlerinden biri olup, STK'lar tasarıların altyapısının oluşmasına yardımcı olmakta ve diyalogu sağlamada önemli bir rol üstlenmektedirler. Bu nedenle Beyaz Kitap, bu örgütleri danışma

sürecine katmanın önemini vurgulamıştır. Komisyon özellikle Avrupa düzeyinde STK'ların temsilini kolaylaştıracak bir yaklaşımı desteklemektedir (COM, 2002).

Komisyon; geniş katılım, açıklık, hesapverebilirlik, etkililik ve uyumu gerçekleştirmeyi amaçlayarak, hemen her alanda bu politikanın tesisini tavsiye etmektedir. Sivil topluma danışma, yalnızca politika oluşturma aşamasında zorunlu olup, yeşil ve beyaz kitapların (green and white papers), danışma raporlarının hazırlanmasında da uygulanmaktadır. Ayrıca, sivil toplumun katılımını artıracak girişimler resmi belgelerde yönetim reformunun bir parçası olarak düşünülmektedir (Ruzza, 2007: 50). Sistemde hem resmi hem de gayri resmi düzeyde danışma mekanizmaları bulunmaktadır (Ruzza, 2007: 49). 2002 yılında Komisyon, danışma sistemindeki asgari standartları belirlemiştir. Standartlar karar alınmadan önce tüm politika alanlarına ilişkin yasa tasarılarının hazırlanmasına yöneliktir. Komisyon tesis ettiği bu yeni politikanın etkililiğini değerlendirmek için geri bildirim mekanizması da önermektedir. Ayrıca internet aracılığıyla yapılan danışmalarda her öneriyi kamuya açmakta, her vatandaş ve örgüt, yorum yapmaya davet edilerek, her başvuru online okunabilmektedir. Nihai olarak, Komisyon sonuçları rapor etmektedir (Kohler-Koch, 2007: 260).

5.1.2. CONNECS

Komisyon, sivil toplumun görüşlerini derlemek amacıyla internet imkanlarından büyük ölçüde yararlanmaktadır. Başvuru mekanizması, 1997 yılında örgütlerin sisteme kaydedilmesinin bir şekli olarak başlamış olup, aynı yılda yaklaşık olarak 600'den fazla kar gayesi gütmeyen kuruluşun 100 tanesinin faaliyetleri kayıtlı hale gelmiştir. Elektronik ortam 1999'dan itibaren otomatik kayıt sistemi haline getirilmiş ve genişletilmiştir. Ayrıca, 2005 yılında CONNECS (Consultation, The European Commission and Civil Society) olarak bilinen portalla, 700'ü aşkın STK'ya ve 200'ün üzerinde hükümet dışı birime ulaşılmıştır. CONNECS, Avrupa'daki Sivil Toplum Örgütlerini Komisyon tarafından bilinir kılmanın en önemli yoludur. Dinamik bir yapıda olup, sürekli olarak gelişme göstermektedir (COM, 2002). Buna rağmen, örgütlerin verdiği bilgiler gönüllülük esasıyla sağlanmaktadır. Komisyon tesis ettiği bu mekanizmayla kamu bilincini ve danışmayı artırdığını düşünmektedir (Ruzza, 2007: 49).

Bu bağlamda CONNECS bilgi ağına dahil olmak için, STK'lar genel yararı ön plana çıkarmalı, kişisel çıkarlara hizmet etmemeli, katılımı gönüllülük esasına dayandırmalı ve hükümet veya diğer kamu otoritelerinden bağımsız olmalıdır. Kuşkusuz bu mekanizmalar STK'ların daha demokratik bir iç yapıya kavuşmalarına yardım edecektir (Curtin, 2003: 59-60). ALTER-EU'nun yöneticilerinden olan De Clerck, "kamusal konulardaki şeffaflığın merkezi düzeyde

bir kayıt sistemine kayıt olmayla, bunun mali konularda temel bilgiyi rapor etmeyle ve lobi örgütlerini gerçekten temsil etmeyle başarılı olabileceğini" vurgulamaktadır (Euroactiv, 2007).

5.2. AB Konseyi

AB kurumları içerisinde kamuya en az açık kurum olan Konsey, aynı zamanda da en güçlü olanıdır. Çıkar grupları Konseyle doğrudan bir diyaloga sahip değildir. Konseyde lobi faaliyeti kolay ve ulaşılabilir değildir, çünkü toplantılar kapalı kapılar ardında yapılmaktadır. Konseyle sivil bir diyalogu tesis etmek Konsey Dönem Başkanlığının öncelikleri ile ilişkilidir (Fazi & Smith: 31). Nadiren de olsa bazı sivil toplum temsilcileri, konularıyla alakalı toplantılara davet edilmekte ve kendilerine konuşma hakkı verilmektedir. Örneğin, Portekiz Dönem Başkanlığı Sosyal Konular ve İşgücü Konseyi Toplantılarına (2000) bir STK olan Social Platform'u davet etmiştir. Fransa, İsveç ve Belçika Dönem Başkanlıkları da benzer türde davetleri yinelemiş, fakat bu girişimler Başkanlığın inisiyatifıyla sınırlı kalmıştır (Beger, 2004: 4-5).

5.3. Avrupa Parlamentosu

Avrupa Parlamentosu kamuya açık olan tek birimdir. 1994 yılı sonrasında daha kolay uygulanabilir bir politikayı bünyesine adapte etmiştir. Günümüzde, bir ziyaretçi mutlak bir şekilde Avrupa Parlamentosu'na girmek için bir form doldurmak ve bir mektup yazmak zorundadır. Başvuruların %99'unda talepler onaylanmaktadır. Yıllık geçiş hakkı ile lobiler Parlamento binalarına girebilmektedirler (Watson & Shackleton, 2003: 101).

2006 yılı rakamlarına göre, yaklaşık 4260 lobi grubu Avrupa Parlamentosu'na akredite olmuştur. Binalara girmek, ilgili toplantılara katılmak ve bir iletişim kurmak için STK'ların akreditasyon sistemine kaydolmaları zorunludur (Fazi & Smith, 2006: 32).

Parlamento, sivil toplumla iyi ilişkilere sahiptir ki bu durum Hükümet dışı sektörlerin talepleri için oldukça yol göstericidir. Buna rağmen, bu tür ilişkiler, meşruiyeti sağlayan katılımcı yapılar olarak tanımlanamaz. İsteyen kişinin Parlamento üyelerine danışması mümkündür ve bu sayede geniş kapsamlı bir seçmen desteği ile parlamenterlere bilgi akışı sağlanmaktadır (Smismans, 2003: 493-494). 2006 yılında AP, STK'lar ve Milletvekillerinin de iştirakiyle "Forum on Civil Society" adlı bir forum düzenlemiştir. Mezkur forumda STK'lar, taleplerini duyurma ve karar alma mekanizmasına katılmadaki sıkıntılarını ifade etme şansına sahip olmuşlardır.

STK'lar yasal süreçte de gittikçe artan bir önem kazanmaktadır. Örneğin, Heinelt & Brandmaier (2006: 203-204) şöyle ifade etmektedir:

... MONSANATO'nun kabulünde Roundup-Ready 1996 yılında Avrupa pazarına gen yapısıyla oynanmış soya fasülyelerinin girişini sağlamış, Greenpeace, FOE ve BUND yoğun bir şekilde "gene-soya" karşıtı kampanyalar düzenleyerek, tüm aktörleri etkilemeye çalışmışlardır. Tartışmalar sonunda AP, Konsey'e Parlamento'nun tavsiyesini kabul etmesi için çağrıda bulunduğu bir çözüm uyarlamıştır... Bu nedenle STK'lar Milletvekillerine seçim bölgelerindeki talep ve sorunları duyurmada önem taşımaktadırlar.

Komisyon'dan gelen öneriler ve AP'deki yasama faaliyetleri öncelikle Parlamantonun komitelerinde görüşülmektedir. Ardından Hükümet dışı birimler, konuların geniş bir şekilde tartışılmasını sağlayan daimi komitede (standing committee) düzenli toplantılar yapmakta, sonrasında teklif, bir taslak rapor hazırlanması için bir sonraki komiteye geçmekte ve atanan bir raportör tarafından nihai şekli verilerek Komiteye sunulmaktadır. Komisyon raportörü gibi bu kişi de çıkar gruplarının odak noktası haline gelmektedir (Greenwood, 2007c: 36). Parlamento grupları arasındaki bu diyalog, Milletvekilleri ve STK'lar arasındaki ilişkiyi tesis etme ve Milletvekillerini etkileyebilme şansı vermektedir (Fazi & Smith, 2006: 32).

5.4. Danışma Birimleri

Ekonomik ve Sosyal Komite (EESC), çalışan örgütlerden, "ticari birlikler" ve "çeşitli çıkar grupları"ndan oluşan ulusal sosyo-ekonomik örgüt üyelerinden müteşekkil bir danışma birimidir. Özellikle sivil toplumu oluşturan örgütlerin kurumsal bir platformu olarak düşünülebilir. Avrupa STK'ları düzenli olarak Komitede toplanmakta ve Komite tarafından organize edilen konferans ve duyarulara aktif olarak katılmaktadırlar. Bu açıdan Komite'nin, farklı türden örgütlü sivil toplumu temsil ettiği söylenebilir. 2004 yılında, bir "irtibat grubu komitesi" (liaison group), EESC ile STK'lar ve siyasi diyalog için bir forum oluşturmak amacıyla tesis edilmiştir (EESC, 2008: 39).

Bir danışma birimi olarak Komite, aracı örgütlerin temsilcilerinden oluşmakta, STK'ları temsil etmekte ve vatandaşların ulusal (bölgesel) kimliklerinin temsilcileri olarak AP tarafından sağlanan meşruiyeti tamamlamaktadır. Smismans (2003:492), "Komitenin kurumsal statüsü ve üyeliği nedeniyle (sosyal ortaklar ve STK'ları içermektedir) sivil diyalog üzerinde bir tekel oluşturduğunu düşünmemektedir; sivil diyaloğu genişletmek için doğru bir platform olduğunun tartışıldığını" vurgulamaktadır. Bu nedenle, yalnızca sürekli bir şekilde Komitede temsil edilmeyen STK'larla sivil diyaloğu güçlendirmesi değil, aynı zamanda, tartışma ve iletişim için bir platform olarak çalışması önerilmektedir. Yani, bir tartışma platformu veya STK'lar arasında kurulması gereken bir sivil diyalog için "köprü" olarak kabul edilmektedir (Smismans, 2003: 492).

Diğer taraftan Bölgeler Komitesi (COR), sivil toplum ve sivil diyalog konularında sessiz kalmaktadır. Komite, aracı kurumların önemini vurgulamak yerine subsidiarite (yerindelik), ve vatandaşa yakınlık gibi hususları vurgulamak amacıyla bölgesel ve yerel otoritelerin temsilcilerinden oluşmuştur. Bu nedenle, demokratik bir sistemde bölgesel olarak seçilmiş temsilcilerin önemini vurgulamıştır. Smismans (2003: 494-495), "Komitenin doğrudan oy verme hakkı ile seçilen temsilcilerin demokratik meşruluğunu, NGO'ların daha çok katılım veya toplumda bireysel yararın temsilcileriyle sağlanabilecek bir meşruiyet anlayışı ile karıştırmamak gerektiğini" ifade etmektedir.

6. STK'lardaki Sorun Alanları

6.1. Olası Bağımlılık

Günümüzde kaynaklarının çoğunluğunu AB fonlarından sağlayan STK'lar, Avrupa kurumlarına muhtemel bir bağımlılık tehlikesiyle karşı karşıyadır. 2000 yılında Komisyon tarafından STK'lara 1 milyon € tahsis edildiği tahmin edilmektedir. Çoğu STK'lar, kaynaklarının %60 veya 90'ını AB'den sağladığından, bu durum, STK'ların muhtemel bir bağımlılığına neden olabilmektedir. Ancak, bu durumun tersi iddialar da bulunmaktadır. Örneğin Greenwood (2007a: 118), "sektördeki lider kuruluşların, AB siyasi kurumlarından sağlanan fonlara bağımlıktan ziyade, siyasi partilerin devlet tarafından mali anlamda desteklenmesi gibi bağımsızlık kaynağı olarak değerlendirdiklerini" belirtmektedir.

Kamu fonları, endüstri veya çıkar gruplarına karşı daha güçlü bir sivil toplum oluşturmada önemli bir denge unsurudur. Çünkü, STK'lar kamu yararına hizmet etme amacındadır. Ancak, AB fonlarının etik, yolsuzluk ve çıkar çatışması sorunlarını artıran baskı grupları ve kurumsal aktörler arasında sağlıklı ilişki yaratması riski bulunmaktadır. Euroactiv (2003), "Endüstri ve STK'lar arasında artan kamu-özel ortaklığını, daha fazla sorumluluk talep ederek, endüstrinin etkisi altında kalmakla suçlamakta ve bu bağlamda bazı STK'ların, kamu fonlarının, endüstrinin mali desteğine karşı sağlıklı bir denge unsuru olduğunu iddia etmektedir". Öte yandan bu durumun, kamu fonlarından yararlanan STK'ların bağımsızlıklarının garantisi olarak algılanabileceği ifade edilmektedir. Böylece, özel yararlıardan etkilenmeksizin korunabilme imkanı yaratılmaktadır (Fazi & Smith, 2006: 20).

6.2. Temsil Sorunu

AB meşruiyeti hakkındaki mevcut tartışmaların odak noktalarından biri olarak karşımıza çıkan temsil, tüm paydaşların görüşlerini göz önünde bulundurmak için STK'lara da gereksinim duymaktadır. Avrupa STK'ları, bireylerden veya gruplardan oluşan üyelerini temsil etmektedirler. Gruplar ya sosyal veya

etnik azınlıklar gibi aynı yarara dönük üyeleri, Amnesty International, Greenpeace, Friends of the Earth gibi kendi içsel örgütlerini ya da European Women's Lobby, European Disability Forum gibi ulusal STK'ları temsil etmektedir. Ancak, üyelerinin sesini duyurduklarında ya çevre, insan hakları, kalkınma gibi konuları veya toplumun farklı katmanlarını temsil edebilirler (Beger, 2004: 3).

STK'ların çok sınırlı bir sektörü temsil ettiği aşıkardır (Ruzza, 2007: 52). Daha da önemlisi, çoğu STK elitist kalmakla eleştirilmektedir. Bugün STK'lar daha konfederatif bir yapıya sahip olmalarına rağmen, örneğın Social Platform AB seviyesinde faaliyet gösteren 39 STK üyeye sahiptir; ancak kapıları her gelene açık değıldir. Özellikle, Greenwood (2007c: 36) STK'ların, "üyelere imtiyaz tanıyan, üye olmayanları çalışmaların dışında tutan ve böylece elit bir yapıyı hakim kılan bir çalışma tarzına sahip olduklarını" ifade etmektedir.

Seçilmişlerin aksine STK'lar, seçmene hesap vermemekte ve bütün olarak temsili sağlamamakla birlikte, üyeleri adına veya temsil etmeyi hedefledikleri konulara ilişkin konuşma hakkına sahiptirler. Fazi ve Smith (2006: 20), "STK'ların önemli bir kısmının üye temelli örgütler olmadığını, ayrıca meşruluğunun seçilmişlere nazaran farklılık gösterdiğini..." vurgulamaktadırlar.

6.3. AB Kurumlarının Paradoksal Bakışı

Avrupa Birliği kurumlarının sivil toplum veya sivil diyaloga bakışı, sözkonusu kurumların rollerine bağılı olup, kurumların sivil toplum konusunda çelişen yaklaşımları bulunmaktadır. Özellikle 2001 yılından itibaren AB Komisyonu, politika oluşum sürecine sivil toplumun katılımını desteklemiştir. Bu amaçla, STK'ları mali anlamda desteklemekte, onlara danışmakta ve CONNECS gibi mekanizmaları uygulamaktadır. AP, sivil topluma nispeten daha "açık" bir kurum olma özelliğindedir. Diğer taraftan, Konsey en güçlü organ olarak kabul edilmesine rağmen, AB kurumları içinde kamuya en az açık olanıdır. Daha da önemlisi, Konsey pekçok toplantısını kapalı kapılar ardında yaptığından, şeffaflık sorunu yaşamakta ve böylece demokratik açıklığı artırmakla eleştirilmektedir. Konseyle STK'ların ilişkisi, Konsey Dönem Başkanlığının inisiyatifine bağılı kalmaktadır. Bu bağlamda, bu ilişkinin boyutu konusunda herhangi bir kurumsallaşmış uygulama veya oluşmuş bir kurum kültürü yoktur. Fazi ve Smith (2006: 35) bir diğer AB birimi olan, "Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi'ni (EESC), sivil diyaloğun şampiyonu ve diğer kurumlar için bir ilham kaynağı olarak" nitelendirse de; sivil toplumun yerine, AB'nin meşruiyetinin temel aracı olarak yerel ve bölgesel birimleri kabul eden Bölgeler Komitesi'nin tam aksi görüşe sahip olduğu gerçeğı, bu kurumlararası paradoksun en çarpıcı örneğidir (Smismans, 2003, pp.494–495).

6.4. Şeffaflık İhtiyacı

STK'ları demokratik yapıyı güçlendirmede bir enstrüman olarak değerlendirdiğimizde, içsel yapılarını ve anlayışlarını analiz etmek önem arz etmektedir. Bu noktada, STK'ların üyelerine karşı nasıl ve ne şekilde hesap verebildikleri veya içsel yapılarının demokratik olup olmadığı sorgulanmalıdır. Tüm STK'lar içsel yapıları itibarıyla demokratik olup, üyelerine hizmet etme esasına dayanmaktadır. (Civil Society Contact Group, b.t.:11). Ancak STK'ların şeffaflığına ilişkin temel eleştiri, mali konulara ve özellikle AB fonlarının kullanımı ve potansiyel yolsuzluk meseleleri üzerine yoğunlaşmaktadır. STK'ların AB fonlarını kullanımı, European Anti-Fraud Office (OLAF) tarafından soruşturulmaktadır. AP milletvekili Bayan Koch-Mehrin raporunda, STK'ların "genellikle şeffaflık eksikliği" çektiğini ifade etmektedir. Buna karşın STK'lar, açıklığı, etik kuralların adapte edilmesini ve daha fazla şeffaflık istediklerini vurgulamaktadırlar. 2001 yılından itibaren OLAF tarafından, AB fonlarından yararlanan birimlere yönelik olarak yapılan 3000'den fazla incelemede, yalnızca 10 STK'nın şüpheli görüldüğü bilinmektedir (bkz. <http://www.eph.org/a/2204>).

Etik kuralları tesis etme daha demokratik bir yapı geliştirmek için önem arz etmekte olup, STK'ların hesapverebilirliği ve şeffaflığı son yıllarda artan bir şekilde gelişme göstermiştir (Fazi &Smith, 2006: 46–47). Daha şeffaf bir yapı oluşturmak amacıyla Komisyon 2007 yılında, çıkar grubu temsilcileriyle ilişkilerinin çerçevesini belirleyen "Follow-up to the Green Paper "European Transparency Initiative"i geliştirmiştir. 2008 yılı bahar aylarında ise, çıkar gruplarının temsilcileri için bir kayıt sistemi oluşturarak, bir "Code of Conduct" taslağı hazırlamıştır. 27.03.2009 tarihi itibarıyla 1233 çıkar grubu sisteme kaydolmuştur. Komisyon, internet yoluyla sağlanan danışma uygulamalarını yürüteceği bir web sitesi oluşturmuş, danışma standartlarını belirlemiş ve bu yöntemlerle şeffaflığı artırmayı (CEC, 2008: 2) ve kamu güvenini tesis etmeyi hedeflemiştir (CEC, 2008: 6). Buna karşın STK'lar (Alliance for Lobbying Transparency ve Ethics Regulation - ALTER-EU gibi örgütleri de içeren) ve birtakım AP milletvekilleri, Komisyonu isteksiz olmakla ve siyasi hedefleri izlemekle eleştirmiştir.

Etik kuralların sisteme adapte edilmesini ve daha fazla şeffaflığı istediklerini vurgulayan STK'lar bu amaçla önemli girişimlerde bulunmuşlardır. Nitekim kayıt altına alınmayı zorunlu kılan uygulamalar, Greenpeace, FOE ve ALTER-EU gibi örgütlerin yoğun lobi faaliyetleri sonrasında yürürlüğe girmiştir. Europe Observatory (2006)'ye göre,

AB, e-lobi şeffaflık sisteminde kendi yöntemini kurgulamalıdır. Hedefler, gelir kaynakları ve temsil edilen çıkarların kayıt ve rapor edilmesi AB lobi gruplarının tamamına zorunlu kılındığında, böyle bir sistem ileri düzeyde teknoloji

kullanan bürokrasi olmaksızın ve düşük maliyetlerle aşığı çekilebilir. AB lobi faaliyetlerinde mevcut gizlilik sistemi AB'nin demokratik açıklılığının en önemli boyutudur. Avrupa Komisyonu AB kurumlarının itibarının gündemde olduğunu ve demokratikleşmede bu hayati olanakları kaçırmaya bütçelerinin kaldırma-yacağını farketmelidir.

Politika süreci tüm taraflara açık ve şeffaf olmalıdır ki bu husus demokratik açıklılık sorununun odak noktasını oluşturmaktadır. Bu durumu Dinan (2005: 1) şöyle ifade etmektedir:

Kamu politikasını şekillendiren ve etkilemeye çalışan bu aktörler bazı şeffaflık ilkelerine tabi olmalıdırlar. Lobi grupları için zorunlu kayıt altına alınma çağrısı radikal bir adım değildir...daha ziyade sağlıklı bir demokrasi için temel yapı taşıdır. Zorunlu kayıt sistemi şeffaflılığı artıracak ve AB politika sürecinde güveni tamir etmeye yardımcı olacak somut ve gerçeğçi bir önlemdir.

Ayrıca Philips, sivil toplumun bu programını yalnızca lobi üyelerinin isimlerine yer vermesi nedeniyle çok küçük bir adım olarak görmektedir. Dahası, mali açıklılığın firmalar adına yasalasma sürecini etkileme girşiminde bulunanlardan çok, çevreci gruplar veya insan hakları kuruluşları gibi kamu yararına faaliyette bulunan lobi grupları için daha katı olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, kar gyesi güden lobi gruplarının lobi harcamaları ile alakalı tahmini rakamlarını rapor etmeleri istenirken, kamu yararına örgütlerden toplam bütçelerine ilişkin bilgileri sunmaları istenmektedir (Philips, 2008: 1). Dolayısıyla daha demokratik ve şeffaf bir yapının /kültürün oluşması yönünde STK'ların girişimleri kadar AB kurumlarının samimi tutumları da hayati önem arz etmektedir.

SONUÇ

Demokratik bir toplumda, STK'ların veya menfaat gruplarının, sistemin kalitesini artırmak kadar, üyelerinin siyasi hayata katılımlarını sağlamak için de bir katalizör işlevi görmeleri/gördükleri bu çalışmada ileri sürülen temel argümanlardan biridir. Böylece uluslararası kuruluşlar ve AB karar alma mekanizmasına sivil toplum kuruluşlarının katılımı, "demokratik açıklılığı" dolayısıyla daha demokratik bir Avrupa tesisine bir çare olarak önerilmektedir (Steffek, 2007: 3). Klasik anlayışla katılım, seçimlerde oy vermek ile mümkünken, yönetişim yaklaşımı, demokratik (input) meşruiyetin STK'lar gibi farklılaştırılmış düzeydeki aktörlerle artırılması gerektiğini vurgulamaktadır (Bekkers & Edward, 2007: 43–44). Kararlar, tüm paydaşların görüşleri göz önünde bulundurularak alındığında ve karar alma mekanizmasına sivil toplumun katılımı sağlandığında sistemin meşruiyetinin arttığı düşünölmektedir (Saurugger, 2007: 392–393).

Geçtiğimiz süreçte AB politika ve karar alma mekanizmasındaki rollerinin

artmasına rağmen, Avrupa kurumlarının sivil toplum veya sivil diyaloga bakışı, söz konusu kurumların rollerine bağlı olarak değişmekte olup, AB kurumlarının sivil toplum konusunda paradoksal yaklaşımları bulunmaktadır. Bu kurumlar içerisinde Komisyon, STK'ların rolünün önemini vurgulayan en önemli kurumlardandır. Oluşturulan danışma mekanizması ile yeni bir yasa tasarısı hazırlanırken, STK'lar fikirlerini sunma imkanına sahiptirler. Uzmanlık alanlarıyla Komisyonun çalışmalarına da yardımcı olan STK'lar, Komisyonun tekliflerin oluşum sürecinde yani en erken aşamasında görüşlerinin farkına varması sayesinde, süreci etkileme imkanı yakalamaktadırlar (Biliouri, 1999: 174). Avrupa STK'ları şeffaf veya daha temiz bir lobi yapısını kurmada da çok isteklidirler. Nitekim Şeffaflık Girişiminin yasalaşma sürecinde özellikle çevreci STK'lar daha hesapverebilir bir lobi yapısı oluşturmak adına önemli bir rol üstlenmişlerdir.

Buna rağmen, STK'lar sınırlı özkaynaklara sahip olduklarından, kaynaklarının çoğunu AB fonlarından sağlamaktadırlar ki bu durum, AB kurumlarına karşı bir bağımlılık tehlikesiyle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. STK'ların AB'deki demokratik meşruiyete katkı sağlayıp sağlayamadıkları tartışıldığında, tüm toplumu temsil etmedikleri ve özellikle dolaylı katılımın geleneksel katılım türlerinin yerini tutmayacağı aşikardır. Buna karşın STK'ların, AB'nin politika sürecinde aktif bir sese sahip olmaları, üye potansiyellerinin artması, etkin lobicilik faaliyetleri yürütmeleri ile bilgi ve uzmanlıkları ile AB kurumlarına destek olabilmeleri gibi farkedilir güçlü yönlerinin olduğu da unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Bekkers, V. & Edward, A. (2007). Legitimacy and Democracy: A Conceptual Framework for Assessing Governance Practices. In V. Bekkers, G. Dijkstra, A. Edwards & M. Fenger (Eds.), *Governance and the Democratic Deficit. Assessing the Democratic Legitimacy of Governance Practices* (pp.35-61). Aldershot: Ashgate Publishing.

Beger, N. (2004). Participatory Democracy: Organised Civil Society and the 'New' Dialogue. (The Federal Trust Online Paper 09/04). London: The Federal Trust for Education and Research.

Biliouri, D. (1999). Environmental NGOs in Brussels: How powerful are their lobbying activities? *Environmental Politics*, 8(2), 173-182.

CEC (2008). Communication from the Commission. European Transparency Initiative. A framework for relations with interest representatives (Register and Code of Conduct). http://ec.europa.eu/transparency/docs/323_en.pdf. 4 Haziran 2008.

Civil Society Contact Group (b.t.). Making Your Voice in Heard in the EU. A guide for NGOs. http://act4europe.horus.be/module/FileLib/NGOGuide_EN.pdf. 10 Ağustos 2008.

COM (2002). General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission'. http://ec.europa.eu/civil_society/consultation_standards/index_en.htm#_Toc46744743. 4 Haziran 2008.

Cook, A. (2002). Listening to Civil Society. What Relationship Between the EC

and NGOs? In U. Rüb (Ed.), *European Governance. Views from The UK on Democracy, Participation and Policy Making in the EU* (pp.63-77). London: The Federal Trust.

Curtin, D. (2003). Private Interest Representation or Civil Society Deliberation? A Contemporary Dilemma for European Union Governance. *Social and Legal Studies*, 12(1), 55-75.

Dinan, W. (2005). Transparency and Trust: democratic deficits at the heart of European Public Affairs. <http://www.spinwatch.org/content/view/173/8/>. 5 Ağustos 2008.

Etherington, S. (2002). The role of NGOs in implementing EU policy: Opportunities, constraints and success. In U. Rüb (Ed.), *European Governance. Views from The UK on Democracy, Participation and Policy Making in the EU* (pp.131-144). London: The Federal Trust.

Euroactiv (2003). Accountability of NGOs. <http://www.euractiv.com/en/pa/accountability-ngos/article-117442>. 4 Haziran 2008

Euroactiv (2007). Green campaigner: "NGO lobbying should be transparent too". <http://www.euractiv.com/en/pa/green-campaigner-ngo-lobbying-transparent/article-142953>. 4 Ağustos 2008.

European Economic and Social Committee (2008). The EESC: a bridge between Europe and organised civil society. Brussels: Visits and Publications Unit.

European Observatory (2006). Lobbying Transparency Key to Bridging the EU's Democratic Gap. <http://www.corporateeurope.org/lobbyocracy/ETIcommentJune2006.html>. 05 Ağustos 2008.

Fazi, E. & Smith, J. (2006). Civil Dialogue: Making it work better. Brussels: EU Civil Society Contact Group.

Greenwood, J. (2007a). Governance and Organised civil society at the European Union level. The search for 'input legitimacy' through elite groups. . In C. Ruzza & V. D. Sala (Eds.), *Governance and Civil Society in the European Union. Exploring Policy Issues. Volume 2* (pp. 31-46). Manchester: Manchester University Press.

Greenwood, J. (2007b). Review Article: Organised Civil Society and Democratic Legitimacy in the European Union. *British Journal of Political Science*, 37, 333-357.

Greenwood, J. (2007c). Interest Representation in the European Union. Hampshire: Palgrave Macmillian.

Greenwood J. & Halpin, D. (2007). The European Commission and the public governance of interest groups in the European Union: Seeking a Niche between accreditation and laissez-faire. *Journal of Intra-European Dialogue*, 8(2), 189-210.

Goehring, R. (2002). Interest Representation and Legitimacy in the European Union: The New Quest for Civil Society Formation. In A. Warleigh & J. Fairbrass (Eds.), *Influence and Interests in the European Union. The New Politics of Persuasion and Advocacy* (pp. 118-138). London: Europa Publications.

Heinelt, H. & Brandmaier, B.M. (2006). Comparing Civil Society Participation in European Environmental Policy and Consumer Protection. In S. Smismans (Ed.), *Civil Society and Legitimate European Governance* (pp.196-219). Northampton: Edward Elgar Publishing.

Kohler-Koch, B. (2007). The Organisation of Interest and Democracy in the European Union. In B. Kohler-Koch & B. Ritterberger (Eds.), *Debating the Democratic*

Legitimacy of the European Union (pp.255-272). Rowman& Littlefield.

Mercer, C. (2002). NGOs, civil society and democratization: a critical review of the literature. *Progress in Development Studies*. 2(1), 5-22.

Philips, L. (2008, June 23). Brussels' voluntary lobbyist register under fire. Euobserver. <http://euobserver.com/?aid=26378>. 08 Ağustos 2008.

Ruzza, C. (2007). Advocacy coalitions and the participation of organised civil society in the European Union. In C. Ruzza & V. D. Sala (Eds.), *Governance and Civil Society in the European Union. Exploring Policy Issues. Volume 2* (pp. 47-72). Manchester: Manchester University Press.

Saurugger, S. (2007). Democratic 'Misfit?' Conceptions of Civil Society Participation in France and European Union. *Political Studies*, 55, 384-404.

Smismans, S. (2003). European Civil Society: Shaped by Discourses and Institutional Interest. *European Law Journal*, 9(4), 482-504.

Tsakatika, M. (2007a). Governance vs. politics: the European Union's constitutive democratic deficit'. *Journal of European Public Policy*, 14(6), pp.867-885.

Warleigh, A. (2000). The hustle: citizenship practice, NGOs and 'policy coalitions' in the European Union - the cases of Auto Oil, drinking water and unit pricing. *Journal of European Public Policy*, 7(2), 229-243.

Watson, R. & Shackleton, M.(2003). Organised Interests and Lobbying in the EU. In E. Bomberg & A. Stubb (Eds), *The European Union: How Does it Work?* (pp. 88-111). Oxford: Oxford University Press.

<http://www.eph.org/a/2204>,